

NY MUSIK

BERWALDKVARTETTEN

KONSTMUSEET, KULTURHUSET 2 NOV. 1982 kl 19.30

* * * * *

LENNART FREDRIKSSON - violin

OTTAR HAUGE - violin

KARIN DUNGEL - viola

BO ERICSSON - violoncell

Program:

AKE HERMANSON
(f 1923)

Lyrisk metamorfos för
stråkkvartett (1954-57)

GÖSTA NYSTRÖM
(1890-1966)

Stråkkvartett (1956)
Lento rigoso - Allegro
scherzando - Lento

--paus--

MIKAEL EDLUND
(f 1950)

Stråkkvartett "Brains and dancin'"
(1981)

* * * * *

Entré: 10 kr. Medlemmar fritt inträde. Medlemsskap
30 kr.

"Jag tror att vi som lyssnare blir delaktiga av ett slags distan-serat åskådliggörande av skönheten, det "eviga" - men också av insikten att skönheten är bräcklig och kan brista som en bubbla när vi alltför girigt griper efter den."

De orden yttrede den danske tonsättaren Per Nørgård i sitt hyllningstal när ÅKE HERMANSON tilldelades Nordiska Rådets musikpris 1982. De gällde det märkliga verket Utopia, men likaväl hela hans produktion. "...denna vilda, starka musik, tillkommen på bara stenkasts avstånd från de magiska, förhistoriska hällristningar trakten är berömd för och som det är så svårt att låta bli att jämföra hans verk med - bådadera skarpt profilerade, formellt koncentrerade och fyllda av mystik", fortsatte Nørgård.

Han vet, och musikerna vet vad publiken ännu inte insett, nämligen att vi är på väg in i en ny tid präglad av värderingar av för oss helt nytt slag. Visserligen som är lika gamla som kulturen självt men som så länge varit undanträngda i en värld helt präglad av rationalism att de blivit bortglömda. I ljuset av allt detta nya är Åke Hermanson en gigant. Hela hans mycket sparsmakade produktion på endast ett 20-tal verk sedan 1952 talar i själva verket precis samma språk. Liksom alla nya språk måste vi lära oss det innan vi kan förstå det. Först därefter kan vi inse hur enkelt och självklart det är, hur konstfullt men okonstlat. Här behöver inte göras någon hemlighet av hur musikerna i Berwaldkvartetten stretade emot uppgiften att spela Hermansons musik. De kunde inte förstå meningen med egenheter i partituret som de uppfattade som onödigt tillkrånglade.

Inom vetenskapen har man börjat tala om ett slags "innerlighetsförståelse", en förståelse som innefattar " implikativ och vid behov interpretativ förståelse". Först när kvartetten började kunna språket började de också förstå meningen med språkets nyanser och dess exakthet. Då började musiken bli meningsfull.

Detta är det unika med en ny musikergeneration, som Berwaldkvartetten är ett gott exempel på; att de ger sig tid att göra musiken meningsfull för sig, att de gör sig fria från institutioner och ekonomisk trygghet för att arbeta med det de finner meningsfullt. Att de förmår se den klassiska grunden till det nya som händer och omvänt kan möta klassikerna med nya unga sinnen. Deras konsert här ikväll är helt igenom produkten av liknande erfarenheter. Publiken (liksom till en början också musikerna hade) kan ha svårigheter med att uppfatta det

befogade i att parallellställa Ake Hermansons Lyriska metamorfos med Gösta Nyströms visserligen samtida men skenbart så mycket mer traditinella kvartett. För Hermanson däremot är likheten självklar - musikens anda är densamma, horisonten, den klara luften, andningen och naturligheten.

Slutligen Mikael Edlund, en ung människa som prövar det svåra att inte som alla andra skapa "glittrande små skärvor utav morgondag", utan istället söka bygga upp en musik som växer sig allt säkrare och tryggare, och kanske därför förmedlar säkerhet och trygghet. En musik som fordrar hängivenhet och noggrannhet av musikerna och ett instuderingsarbete av idag ovanligt slag. Spelet har krävt lång tid för att mogna.

AKE HERMANSON; L Y R I S K M E T A M O R F O S bär opusnumret 2. Det var Hilding Rosenberg som efter det med beröm godkända gesällprovet opus 1 (ett orgelstycke) uppmanade sin elev att skriva en stråkkvartett. Hermanson gjorde några år försök på försök utan att bli nöjd. Inte förrän han hittade den cellokantilena vi hör i kvartettens början kunde allting börja växa, i ständigt skiftande grader av täthet, i dynamik och tempo - en musik utan alla de "konstigheter" som frodades på 50-talet, med vanligt hederligt stråkspel från början till slut. Jo, mot slutet möter vi det glissando som varit Hermansons signatur så många gånger sedan dess, lika så den noggrant avvägda balansen, det element som kanske kunde kallas horisontlinjen och ett starkt koncentrerat men desto mer typiskt material i korta fraser på några få toner.

Med fog har stycket kallats för "en av det svenska 50-talets märkligaste stråkkvartetter". Efter uruppförandet av Norrköpingskvartetten 1960 har den inte spelats förrän i år av Berwaldkvartetten.

GÖSTA NYSTRÖM tycks i sin musik, liksom Hermanson, ständigt återkomma till den rena horisontlinjen. Liksom Hermansons öppnar den sig knappast för någon meningsfull analys. Man kan begripa utan att förstå. Naturligtvis är uttrycket och stilen helt annorlunda. Nyström släpper lös ett "kaos av ordning", fyrtio takter av extrem polyfoni, polytonalitet och dissonanta klanger i en hårt styrd barockinspirerad trångföringsteknik.

Efter hand växer organiskt fram en sonatform "sammanhållen av en metamorfoslikande teknik", balans och symmetri. En analys av kvartetten av musikvetaren Lennart Hall i Nutida Musik i våras tog den förvidna bohuslänska vrestallen till sinnebild för stycket: "den enda

möjliga formen på just denna växtplats... den perfekta balansen mellan attack och försvar; formad av stormen står jag stormen emot. diskussionen om form och innehåll ser jag som ett skenproblem: det viktiga för mig är själva växandet".

Gösta Nyström visste vad konsten fordrade: "Några noter har det inte blivit än. Det tar sin tid. Det finns ju så mycket annat som skall göras, för att livet och kompositionsarbetet skall få sin fulla mening Till exempel att vända sig om på rygg och se tärnor och måsar teckna sina eleganta arabesker mot en koboltblå sommarhimmel, räkna fårlortarna på en kvadratmeters yta eller ligga nera bland stenarna och tången vid stranden och plocka musslor till fisksoppa" Då kanske havet börjar sjunga

MIKAEL EDLUNDS kvartett skrevs på Nomus' beställning för Bergens kammar- musikförening och uruppfördes där hösten 1981 av Berwaldkvartetten Stycket är i en sats men är egentligen tredelat, där i synnerhet tredje satsen klart kan urskiljas, efter en kort paus rentav. En trevande början med sekundmotiv och kvartstoner skapar en stämning av något ogripbart och bräckligt, "som att ha en fågelunge i handen, något ömtåligt". Detta "ängsliga" tema presenteras av andrafiolen; ".det ska spelas på ett stannande sätt, ungerfär så som Kaspar Hauser pratar". Sedan violan uppträtt i ett slags fugato kommer förstafiolen in med ett andra tema byggt på flageoletackord, tätare och tätare i rak puls; "Han representerar säkerheten, han är maestron " Stycket kan ses som en uppgörelse mellan andrafiolen och förstefiolen där andrafiolen står för det introverta och förstafiolen för det utåtriktade. Andrafiolstämman är snarast svårare än första eller åtminstone lika virtuosa.

Flageoletackorden leder över till en långsammare del där i mitten förs in en repris av kvartettens början. "Tanken är att ha ett material där, ett tema som blir säkrare och säkrare, tryggare och tryggare ju längre det håller på. Målet nås i sista satsen. Just när den startar kan lyssnaren uppleva en stor och logisk kontrast. Därför är balansen viktig. Cellon måste vara ganska svag. Man skall uppleva liksom en musikalisk handomvändning, förberedd i detalj så att kontrasten känns skön." (Citaten av tonsättaren)

NÄSTA KONSERT I FÖRENINGENS SERIE BLIR TVÅ DAGAR MED MUSIK AV OCH MED DEN UNGERSKE TONSÄTTAREN LASZLO SARY. 12 november, fredag kl 19 30 och 13 november, lördag kl 15.00. FÖRUTOM TONSÄTTAREN MEDVERKAR MUSIKER FRÅN BORÅS BARACKENSEMBLE SAMT FRÅN BORÅS MUSIKSKOLA Välkomna!